СЕКЦІЯ 10

ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

ГОНЧАРЕНКО КАРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВА МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Міжнародна безпека – це поле, де існують і діють міжнародні умови, які є сприятливими для повного та вільного розвитку держав та других учасників міжнародного права.

Таке питання, як створення міжнародної безпеки розуміється насамперед як проблема забезпечити мир і запобігти війні. Міжнародне право на даному етапі, яке є правом узгодження суперечок, якраз таки служить забезпеченню цій функції.

Право міжнародної безпеки є системою принципів, функцій і норм, які спрямовуються на те, щоб підтримувати мир та забезпечити безпеку максимально у всіх напрямах міжнародних відношень, вони координують військові та політичні зв'язки країн та інших учасників міжнародного права для того, щоб запобігти використанню військової сили в міжнародних відносинах, зменшити та обмежити озброєння.

Так, у підручнику за редакцією Г.М. Мелкова зазначається: «Право міжнародної безпеки у широкому розумінні – це сукупність загальновизнаних та спеціальних (галузевих) принципів і норм, які спрямовані на підтримку миру та міжнародної безпеки, припинення актів агресії, забезпечення політичної, військової, економічної, екологічної, продовольчої, інформаційної та інших видів безпеки держав, а також політичної, економічної та соціальної стабільності у світі; у вузькому сенсі – це сукупність загальновизнаних та спеціальних (галузевих) принципів і норм, які спрямовані на забезпечення військово-політичної безпеки держав, запобігання виникненню війни та швидке та ефективне припинення актів агресії у будь-яких районах світу» [6, с. 36].

До права міжнародної безпеки входять такі джерела права як міжнародний договір, міжнародний звичай, обов'язкові рішення міжнародних організацій, насамперед Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

Предмет права міжнародної безпеки – відносини суб'єктів міжнародного права у сфері безпеки – постійно розширюється, оскільки зростає коло загроз міжнародній безпеці. Такі погрози можна поділити

на військові та невійськові.

До військових загроз належать:

– конфлікти міжнародного та неміжнародного характеру;
– агресія;
– створення нових видів озброєнь;
– поширення окремих видів зброї та можливість їх потрапляння до терористичних організацій;
– міжнародний тероризм та міжнародний збройний екстремізм та ін.
– До невійськових загроз можна віднести:
– некеровану міграцію;
– стихійні лиха та катастрофи;
– епідемії, пандемії;
– продовольчу проблему;
– енергетику та ресурси та ін. [5, с. 76].

Особливу роль в системі джерел права міжнародної безпеки відіграють пов'язані між собою багатосторонні й двосторонні договори. Вони поділяються на чотири групи:

1. Договори, які притримують так звану «гонку» ядерних озброєнь в прямому сенсі.
2. Договори, які скорочують нарощування озброєнь у кількісно-якісному значеннях.
3. Договори, які не дозволяють виробництво певних видів зброї й передбачають їх знищення.
4. Договори, які розраховані на те, щоб запобігти випадковому початку війни.

Особливу уваги слід приділити документам, які схвалені в рамках НБСЄ.

Статут ООН вказує, що мета міжнародної безпеки – «підтримувати мир та міжнародну безпеку» шляхом «вжиття ефективних колективних заходів для запобігання та усунення загрози миру та придушення актів агресії чи інших порушень світу» [1, ст. 1]. Статут ООН включає наступні заходи:

– заходи (примусові) щодо держав-порушників без використання збройних сил;
– тимчасові заходи щодо припинення порушень міжнародної безпеки і миру;
– кошти для мирного вирішення міжнародних дискусій;
– заходи із забезпечення миру з використанням регіональних організацій безпеки;

– примусові заходи поєднанні з використанням збройних сил щодо держав-агресорів.

Міжнародному праву відомий великий арсенал конкретних засобів забезпечення міжнародної безпеки. До них відносяться:

– колективна безпека (загальна та регіональна);
– роззброєння;
– мирні засоби вирішення спорів;
– заходи щодо ослаблення міжнародної напруженості та припинення гонки озброєнь;
– заходи щодо запобігання ядерній війні;
– неприєднання та нейтралітет;
– заходи щодо припинення актів агресії, порушення миру та загрози миру;
– самооборона;
– дії міжнародних організацій;
– нейтралізація та демілітаризація окремих територій, ліквідація іноземних військових баз;
– створення зон світу у різних регіонах земної кулі;
– заходи щодо зміцнення довіри між державами.

В першу чергу, підтримання міжнародної безпеки й миру покладається на Генеральну Асамблею й Раду Безпеки ООН. Компетенцію цих організацій досить чітко розмежовують.

Діяльність ООН пов'язана зі здійсненням операції з підтримання миру.

Коли проводяться такі операції, то їх дії повинні чітко і суворо відповідати таким принципам:

1. Прийняття Радою Безпеки рішення щодо проведення операції, визначення її мандата й здійснення загального керівництва, якщо відбудеться згода сторін у конфлікті на її проведення.
2. Командування Генерального секретаря з одночасним наданням повноважень, які випливають із мандата, що наданий Радою Безпеки.
3. Добровільність надання військових контингентів державами-членами, прийнятними для сторін.
4. Неупередженість сил і обмеження (лише для самооборони) застосування військової сили.
5. Фінансування міжнародною спільнотою [2, с. 25].

Слід також сказати про принципи, які стосуються сучасного міжнародного права, а саме: співробітництво між державами, мирне вирішення суперечок, територіальна цілісність держав, незастосування сили або загрози силою, непорушність державних кордонів, невтручання у внутрішні справи держав.

Окрім загальних принципів міжнародного права в праві міжнародної безпеки виділяють також галузеві принципи. До них, на думку фахівців, належать:

– принцип неподільності міжнародної безпеки – безпека будь-якої держави чи групи держав не може будуватися та забезпечуватися за рахунок безпеки інших держав чи всієї міжнародної спільноти;

– принцип взаємозв'язку глобальної та регіональної безпеки;

– принцип колективної безпеки;

– принцип на нанесення шкоди безпеці інших держав – держави повинні вести зовнішню політику з урахуванням не лише власної безпеки, а й інших країн, а також усієї міжнародної спільноти;

– принцип рівної й однакової безпеки, він за своєю суттю доповнює і конкретизує попередній принцип – нанесення шкоди безпеці інших держав. Тобто, держава повинна забезпечувати свою безпеку і одночасно порівнювати її з можливостями забезпечення безпеки інших держав;

– принцип всеосяжного підходу до міжнародної безпеки;

– принцип роззброєння [3, с. 235].

Міжнародна політична ситуація на даний момент показує те, що багато держав будують свою зовнішню політику без застосування вище перелічених принципів. Можна побачити, що на практиці це приводить до значної загрози міжнародному миру і безпеці. Також можна побачити, що потенціалу діючих міжнародно-правових механізмів недостатньо, щоб належним шляхом забезпечити мир і безпеку на планеті. У зв'язку з цим розквітання права міжнародної безпеки в сучасних умовах є однією з найголовніших завдань міжнародного права взагалі.

Список використаних джерел

1. Статут Організації Об'єднаних Націй URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

2. Міжнародна безпека та роззброєння // Щорічник СІПРІ. 1994. М., 1994.

3. Міжнародне право : підручник / отв. ред. В. І. Кузнєцов. М. : Юрист, 2005. 672 с.

4. Міжнародне право у питаннях та відповідях : навчальний посібник / Р. А. Каламкарян, Ю. І. Мигачов. М. : Ексмо, 2009.

5. Право міжнародної безпеки (теоретичні засади становлення та розвитку) : монографія / Н. І. Костенко. М. : Юрлітінформ, 2018.

6. Міжнародне право : підручник для вузів / відп. ред. Г. М. Мелков. М. : РІОР, 2009.

Науковий керівник: асистент кафедри Владишевська В. В.